

СЕКЦІЯ 3 ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ВИХОВАННЯ

УДК 37.018.265.001.76

«ДИТИНА, БАТЬКИ, ВЧИТЕЛЬ» У КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ «НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ»

Єсьман І.В., к. пед. н., доцент,
доцент кафедри початкової, дошкільної та професійної освіти
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Виходячи з аналізу наукової літератури, у статті вивчено взаємодію складових «педагогічного трикутника»: дитина – батьки – вчитель у контексті Концепції «Нової української школи». Установлено, що перед батьками сьогодні відкривається перспектива підвищення рівня їх педагогічної освіти, а вчителі, поступово розширюючи коло знань і умінь батьків, стануть їх однодумцями і помічниками. З'ясовано, що сучасна педагогізація сім'ї потребує вдосконалення навчально-методичного забезпечення й активізації участі батьків у навчально-виховному процесі.

Ключові слова: сім'я, вчитель, педагогічна освіта батьків, сімейне виховання.

Исходя из анализа научной литературы, в статье изучено взаимодействие составляющих «педагогического треугольника»: ребенок – родители – учитель в контексте Концепции «Новой украинской школы». Установлено, что перед родителями сегодня открывается перспектива повышения уровня их педагогического образования, а учителя, постепенно расширяя круг знаний и умений родителей, станут их единомышленниками и помощниками. Выяснено, что современная педагогизация семьи нуждается в совершенствовании учебно-методического обеспечения и активизации участия родителей в учебно-воспитательном процессе.

Ключевые слова: семья, учитель, педагогическое образование родителей, семейное воспитание.

Iesman I.V. “CHILD, PARENTS, TEACHER” IN THE CONTEXT OF THE “NEW UKRAINIAN SCHOOL” CONCEPT

Based on the analysis of scientific literature in the article the interaction of the components of the “pedagogical triangle”: child – parents – teacher in the context of the “New Ukrainian School” concept was studied. It is established that for the parents today there is the prospect of raising the level of their pedagogical education, and teachers, gradually expanding the circle of knowledge and skills of parents, will become their adherents and assistants. It was clarified that modern pedagogy of the family needs to improve the educational and methodological support and increase the participation of parents in the educational process.

Key words: family, teacher, pedagogical education of parents, family education.

Постановка проблеми. За сучасних умов реформування освіти України одним із пріоритетних напрямів педагогічної науки й освітньої політики уряду є взаємодія сім'ї та школи, погодженість їх виховних зусиль і єдність вимог до дітей. Так, у Державній національній програмі «Освіта (Україна XXI ст.)» наголошується, що: «В основу національного виховання мають бути покладені принципи єдності сім'ї і школи, наступності й єдності поколінь. Школа має продовжувати родинно-сімейне виховання, працювати в тісному контакті з батьками, налагоджувати взаємозв'язок між школою і родиною, бо це – основа, передумова підвищення активності навчання та виховання» [1].

Успішна реалізація таких положень на практиці можлива лише за умови відповідної педагогічної підготовки сім'ї та школи

до виконання виховних функцій, тобто за умови повсюдної реалізації педагогічної освіти. Отже, педагогічна освіта батьків стає сьогодні не тільки важливою педагогічною, але й соціально-політичною проблемою.

З метою ефективного функціонування складових «педагогічного трикутника»: дитина – батьки – вчитель у Концепції «Нової української школи» одним із ключових компонентів є педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історіографічний аналіз проблеми дозволив стверджувати, що в різні історичні періоди розвитку людства науковці з різноманітних галузей знань підкреслювали необхідність відповідної педагогічної підготовки батьків до виховання дітей у сім'ї: у глибоку давнину такі питання опо-

середковоано висвітлювались у «Повчанні» Володимира Мономаха, «Уроках про виховання дітей», «Про виховання чад» та інших; в епоху просвітництва зазначена проблема зацікавила Я. Коменського, Й. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо; у XIX ст. – П. Каптерева, П. Лесгафта та інших.

У XX ст. зросла наукова зацікавленість питанням педагогічної освіти батьків і його значення для розв'язання загальної проблеми сімейного виховання (20–30-і рр. – Н. Крупська, А. Макаренко та інші; 50-і рр. – О. Захаренко, Б.і О. Нікітіни, В. Сухомлинський та інші).

На сучасному етапі розвитку історико-педагогічної науки деякі аспекти проблеми педагогічної освіти батьків, зокрема визначення теоретичних підходів, були розглянуті в дослідженнях Т. Алексеєнко, І. Бра-туса, Ю. Грицкової, І. Дубінець, В. Кравця, В. Федяєвої, П. Щербаня та інших.

Варто особливо підкреслити, що в наукових дослідженнях до 1991 р. спостерігається тенденція ідеологізації педагогічної освіти батьків. За часів незалежності України зазначаємо тенденцію до переосмислення традиційного підходу з оновлених демократичних позицій.

Постановка завдання. Мета статті – вивчення взаємодії складових «педагогічного трикутника»: дитина – батьки – вчитель у контексті Концепції «Нової української школи».

Виклад основного матеріалу дослідження. У сім'ї проходить найважливіший період розвитку людини – дитинство. У дитинстві закладаються основи особистості, фізичного, морального та духовного здоров'я. Саме в сім'ї формуються такі життєво важливі якості, як любов до людей, які поряд, соціальна спрямованість на іншу людину, підґрунтям якої є розуміння і прийняття мотивації оточуючих людей, урахування їх інтересів, емпатійність та емоційне співчуття. У сім'ї формуються індивідуальні якості особистості, її характер, інтелект, виробляються звички та схильності тощо.

Сім'я – це заснована на шлюбі мала група, члени якої об'єднані спільним проживанням і веденням домашнього господарства, емоційними зв'язками й обов'язками стосовно один одного. За чинним законодавством про сім'ю, батьки відповідать за виховання дітей [6].

Родина має закріплену звичаями, традиціями, моральними та правовими нормами структуру, у межах якої її членів – дітей, батьків, бабусь, дідусів – об'єднує багатоманітність стосунків (між старшими та молодшими дітьми, між дітьми та батьками тощо), а також загальний життєвий про-

стір, спільна діяльність, ведення домашнього господарства, проведення дозвілля, свята, захоплення.

Усі зазначені явища, процеси, взаємодія і взаємовплив членів сім'ї один на одного мають, здебільшого, випадковий, стихійний, ситуативний характер і становлять середовище, в якому відбувається соціалізація дитини. У такому сімейному середовищі є компоненти організованого цілеспрямованого виховного впливу на дитину, які, зважаючи на специфіку функціонування сім'ї, складно виокремити та конкретизувати. Тому сімейне виховання розуміється як вся сукупність цілеспрямованих виховних і некерованих соціалізуючих впливів на дитину, які здійснюються в умовах сім'ї [6].

Зазначені й інші загальносоціальні проблеми виявляють протиріччя між реалізацією виховної функції сім'ї та фактичними результатами діяльності згаданого суспільного інституту. Одним із шляхів розв'язання такої дилеми була, є і буде взаємодія між дитиною, учителем і батьками.

Потужний батьківський рух за справжнє реформування освіти повинен стати сьогодні реальною зовнішньою силою змін, яка здатна спричинити радикальні трансформації сучасної освітньої галузі.

Зазначимо, що діти, які підуть 2018 р. до школи, вже вчитимуться за Концепцією «Нової української школи».

«Нова українська школа» створювалася всім українським суспільством у межах широкої освітньої дискусії. До розроблення концепції реформування середньої школи долучалися: працівники освітньої галузі, батьки, міжнародні та вітчизняні експерти, громадські активісти, представники влади тощо.

Пріоритетними напрямками реформування сучасної української школи визначено компетентнісний підхід і побудову партнерських стосунків між учнем, вчителем і батьками.

Отже, сьогодні необхідно донести до батьків їх провідну роль у формуванні особистості, зокрема через об'єднання зусиль учителів і батьків та взаєморозуміння між сім'єю і школою в розв'язанні спільних освітньо-виховних завдань. Відповідальність батьків за виконання своїх обов'язків в умовах сьогодення значно підвищується. Не секрет, що не всі батьки це розуміють, і далеко не всі можливості сімейного виховання достатньо реалізуються і приносять бажаний результат.

Затверджена Концепція «Нової української школи» створена з метою формування в суспільстві чіткого уявлення про структуру нової школи; ключові компетен-

ції, необхідні для життя; ціннісні орієнтири тощо.

Так, у Концепції «Нової української школи» зазначається, що розвиток потужної держави і конкурентної економіки може забезпечити лише згуртована спільнота творчих людей, відповідальних громадян, активних і завзятих [3].

Відповідно до презентованої концепції, структуру «Нової української школи» складатимуть 8 базових компонентів:

1. Якісно новий зміст освіти, якій ґрунтується на формуванні ключових компетентцій.

Ключові компетенції – ті, яких кожен потребує для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування і які здатні забезпечити життєвий успіх молоді в суспільстві знань [3].

Зазначимо, що компетентність у навчанні набуває молода людина не лише під час вивчення предмета, груп предметів, а за допомогою засобів неформальної освіти, внаслідок впливу середовища тощо [2].

Відповідно до проекту нового базового Закону «Про освіту», ключовими для «Нової української школи» визначено такі компетенції: спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; спілкування іноземними мовами; математична грамотність; обізнаність у природничих науках і технологіях; інформаційно-цифрова обізнаність; уміння навчатися впродовж життя; соціальні та громадянські компетенції; заповзятість; загальнокультурна грамотність; екологічна грамотність і здорове життя, необхідні для особистісної реалізації та забезпечення життєвого успіху молоді в суспільстві знань [5].

2. Вмотивований учитель, який має свободу творчості та розвивається професійно.

Нова українська школа потребує нового вчителя. Саме така вимога диктує сьогодні необхідність змін у процесі та змісті професійної підготовки педагогів, підвищенні їхньої кваліфікації (незалежна добровільна сертифікація). Насамперед потрібно акцентувати увагу на зміні ролі вчителя у навчально-виховному процесі – як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора. Держава ж гарантує повну академічну свободу та матеріальне стимулювання [3].

3. Наскрізний процес виховання, який формує цінності.

Важливою складовою освітнього процесу буде виховна робота, яка орієнтуватиметься на загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе й інших людей), соціально-політичні (свобода, демократія, куль-

турне розмаїття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довілля, повага до закону, солідарність, відповідальність).

Нова українська школа націлена на зміцнення національної ідентичності. Але водночас запроваджуватимуться програми із запобігання дискримінації за будь-якими ознаками, насильства та знущання у школі. Реалізація в освітньому процесі ідеї національної ідентичності поєднуватиметься з повагою до інших.

Взаємоповага та діалог – ключові компоненти побудови стосунків між дитиною, батьками та вчителем [3].

Підкреслимо, що політика національної безпеки в гуманітарній галузі має бути спрямована на подолання загроз у сфері освіти, культури, науки, релігії та на підтримку умов, спрямованих на зміцнення національної ідентичності, зокрема мови, культури, традицій, вірувань усіх етнічних спільнот, і засновуватися на ідеях етнічного плюралізму, на можливості співіснування та симбіотичного розвитку різних етнічних груп у межах поліетнічного простору [7, с. 304].

4. Децентралізація й ефективне управління, що надасть школі реальної автономії.

Школи зможуть самостійно формувати освітні програми, складати навчальні плани і програми з навчальних предметів відповідно до стандартів середньої освіти, обирати підручники, методики навчання і виховання, розвивати навчально-матеріальну базу.

«Держава гарантує академічну, організаційну, кадрову та фінансову автономію закладів освіти» [5].

5. Педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками.

Нова українська школа буде ґрунтуватись на принципах «педагогіки партнерства», яка передбачає: повагу до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіру у стосунках; діалог – взаємодію – взаємоповагу; розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей) [3].

На перший план виходить спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками, які є рівноправними учасниками освітнього процесу. Так, одностороння комунікація вчитель – учень змінюється діалогом і багатосторонньою комунікацією учень – вчитель – батьки.

Варто особливо підкреслити, що ефективність ідеї реалізації «педагогіки партнерства» залежить від запровадження широкого спектру заходів, форм і методів роботи

з батьками, розробки та вдосконалення навчально-методичного забезпечення (навчальних планів, програм, підручників, посібників) й широкого залучення батьківського загалу до процесу її практичної реалізації.

Отже, в основу «педагогіки партнерства» покладено принципи співробітництва, поваги і позитивного ставлення до дитини і кожного з батьків, індивідуального підходу, наступності, коректності. Саме такий підхід сприятиме досягненню гармонії між дитиною і світом, формуватиме в неї впевненість у своїх можливостях, самостійність, здатність гідно увійти у складний світ людських стосунків.

6. Орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм.

Особистісно орієнтована модель освіти має стати фундаментом, на якому вибудуватиметься нова українська школа. З метою врахування вікових особливостей фізичного, психічного і розумового розвитку дітей буде запроваджено двоциклову організацію освітнього процесу на рівнях початкової базової загальної середньої освіти [3].

Врахування здібностей, потреб та інтересів кожної дитини буде основою для реалізації принципу дитиноцентризму у практиці нової української школи.

7. Нова структура школи.

Проект нового базового Закону «Про освіту» передбачає три рівні повної загальної середньої освіти:

– початкова освіта (тривалістю чотири роки) поділятиметься на два цикли: перший (адаптаційно-ігровий, 1–2 класи), другий (основний, 3–4 класи);

– базова середня освіта, яка здобувається в гімназії (тривалістю п'ять років) поділятиметься на два цикли: перший (адаптаційний, 5–6 класи), другий (базове предметне навчання, 7–9 класи);

– профільна середня освіта, яка здобувається в ліцеї або закладах професійної освіти (тривалістю три роки) – старшокласник зможе обирати одне з двох спрямувань навчання: академічне чи професійне [3].

8. Справедливий розподіл публічних коштів, який забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти.

У новій українській школі принцип прозорості буде ключовим у розподілі публічних фінансів. Громадськість такою ж мірою як і держава буде відстежувати рух інвестицій в освіті.

Передбачено повну свободу вибору освіти. Новий базовий Закон «Про освіту» передбачає: дистанційну, мережеву, змішану форми здобуття освіти в інституціях,

екстернатну та сімейну (домашню) форми індивідуальної освіти, педагогічний патронаж із належним визнанням результатів такого навчання [3].

Висновки з проведеного дослідження.

Отже, вивчення взаємодії складових «педагогічного трикутника»: дитина – батьки – вчитель у контексті Концепції «Нової української школи» дає змогу констатувати, що школа сьогодні повинна стати своєрідним центром педагогічної освіти батьків і населення. Перед батьками відкривається перспектива підвищення рівня їх педагогічної освіти, а вчителі, поступово розширюючи коло знань і умінь батьків, стануть їх однодумцями і помічниками. Але, той факт, що члени батьківського загалу різняться за освітою, рівнем сформованості умінь і навичок виховання дітей, обсягом психолого-педагогічних, фізіологічних, гігієнічних, правових знань, педагогічних здібностей, потребує диференційованого підходу до педагогічної освіти окремих груп населення. Сучасна педагогізація сім'ї потребує вдосконалення навчально-методичного забезпечення й активізації участі батьків у навчально-виховному процесі.

Отже, школа сьогодні отримала можливість вносити нове в побут сім'ї через учнів: зміцнення національних традицій у вихованні, формування ціннісних орієнтирів, підвищення культури домашнього побуту, сприяння комп'ютерній грамотності тощо.

Подальше дослідження передбачає вивчення впливу соціальних реформ сучасного українського суспільства на зміст і завдання підготовки батьків до виховання дітей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI ст.). – К. : Радуга, 1994. – С. 62.
2. Енциклопедія освіти / під ред. В. Кременя. – К. : Юрінком-Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Концепція «Нової української школи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczija.html>
4. Оржеховська В. Взаємодія навчального закладу і сім'ї : стратегії, технології і моделі / В. Оржеховська. – Х. : Видавництво «Точка», 2007. – 192 с.
5. Проект Закону України про освіту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58639
6. Селевко Г. Социально-воспитательные технологии / Г. Селевко. – М. : Научно-исследовательский институт школьных технологий, 2005. – 175 с.
7. Степико М. Українська ідентичність : феномен і засади формування / М. Степико. – К. : Національний інститут стратегічних досліджень, 2011. – 334 с.